

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δέκατο τμήμα)

της 24ης Σεπτεμβρίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Κρατικές ενισχύσεις – Άρθρα 107 και 108 ΣΛΕΕ – Κανονισμός (ΕΕ) 651/2014 – Απαλλαγή ορισμένων συμβατών με την εσωτερική αγορά κρατικών ενισχύσεων – Παράρτημα I – Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) – Ορισμός – Κριτήριο ανεξαρτησίας – Άρθρο 3, παράγραφος 1 – Ανεξάρτητη επιχείρηση – Άρθρο 3, παράγραφος 4 – Αποκλεισμός – Έμμεσος έλεγχος του 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου από δημόσιους φορείς – Έννοιες των όρων “έλεγχος” και “δημόσιοι φορείς”»

Στην υπόθεση C-516/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Berlin (διοικητικό πρωτοδικείο Βερολίνου, Γερμανία) με απόφαση της 17ης Ιουνίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Ιουλίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

NMI Technologietransfer GmbH

κατά

EuroNorm GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δέκατο τμήμα),

συγκείμενο από τους I. Jarukaitis, πρόεδρο τμήματος, E. Regan (εισηγητή), πρόεδρο του πέμπτου τμήματος, και Κ. Λυκούργο, δικαστή,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: M. Krausenböck, διοικητική υπάλληλος,

λαμβάνοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Ιουνίου 2020,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η NMI Technologietransfer GmbH, εκπροσωπούμενη από τους A. Holle και C. Lindemann, Rechtsanwälte,
- η EuroNorm GmbH, εκπροσωπούμενη από την A. Fuchs καθώς και από τους M. Netzel και G. Sarembe,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την K. Blanck και τον V. Bottka,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΕ) 651/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2014, L 187, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της NMI Technologietransfer GmbH (στο εξής: NMI TT) και της EuroNorm GmbH σχετικά με την άρνηση της δεύτερης να χορηγήσει στην πρώτη επιδότηση για τη χρηματοδότηση ενός ερευνητικού και αναπτυξιακού έργου υπέρ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η σύσταση 2003/361/ΕΚ

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 9 και 13 της σύστασης 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής, της 6ης Μαΐου 2003, σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων (ΕΕ 2003, L 124, σ. 36, στο εξής: σύσταση του 2003), έχουν ως εξής:

«(9) Προκειμένου να εκτιμηθεί καλύτερα η οικονομική πραγματικότητα των ΜΜΕ και να αποκλειστούν από τον ορισμό αυτό οι όμιλοι επιχειρήσεων των οποίων η οικονομική ισχύς υπερβαίνει εκείνη μιας ΜΜΕ, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ των διαφόρων τύπων επιχειρήσεων: ποιες είναι ανεξάρτητες, ποιες έχουν συμμετοχές που δεν συνεπάγονται θέση ελέγχου (συνεργαζόμενες επιχειρήσεις), ή ποιες είναι συνδεδεμένες με άλλες επιχειρήσεις. Διατηρείται το επίπεδο συμμετοχής 25 % που καθορίζεται στη σύσταση 96/280/ΕΚ [της Επιτροπής, της 3ης Απριλίου 1996, σχετικά με τον ορισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΕΕ 1996, L 107, σ. 4),] κάτω από το οποίο θεωρείται ανεξάρτητη μια επιχείρηση.

[...]

- (13) Για να αποφευχθεί η δημιουργία αυθαίρετων διακρίσεων μεταξύ των διαφόρων δημόσιων φορέων ενός κράτους μέλους, καθώς και για λόγους ασφάλειας δικαίου, κρίνεται αναγκαίο να επιβεβαιωθεί ότι οι επιχειρήσεις των οποίων το 25 % ή περισσότερο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου ανήκει σε δημόσιο οργανισμό ή δημόσιο φορέα δεν θεωρούνται ΜΜΕ.»

Ο κανονισμός 651/2014

- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 30 και 40 του κανονισμού 651/2014 έχουν ως εξής:
- «(30) Για να εξαλειφθούν οι διαφορές που ενδέχεται να προκαλέσουν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και για να διευκολυνθεί ο συντονισμός μεταξύ των διαφόρων ενωσιακών και εθνικών πρωτοβουλιών όσον αφορά τις ΜΜΕ, καθώς και για λόγους διοικητικής σαφήνειας και ασφάλειας δικαίου, ο ορισμός των ΜΜΕ που χρησιμοποιείται για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να βασίζεται στον ορισμό της σύστασης [του 2003].
- [...]
- (40) Οι ΜΜΕ συμβάλλουν καθοριστικά στη δημιουργία θέσεων εργασίας και, γενικότερα, αποτελούν παράγοντα κοινωνικής σταθερότητας και οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, η ανάπτυξή τους μπορεί να παρεμποδιστεί από δυσλειτουργίες της αγοράς, με αποτέλεσμα οι ΜΜΕ να αντιμετωπίζουν ορισμένα από τα ακόλουθα τυπικά προβλήματα. Οι ΜΜΕ συχνά δυσκολεύονται να εξασφαλίσουν κεφάλαια ή δάνεια λόγω της απροθυμίας ορισμένων χρηματοπιστωτικών αγορών να αναλάβουν σχετικούς κινδύνους και των περιορισμένων εγγυήσεων που είναι σε θέση να παράσχουν οι ΜΜΕ. Εξάλλου, το περιορισμένο μέγεθος των πόρων τους ενδέχεται να περιστελλεί την πρόσβασή τους σε πληροφορίες, ειδικότερα όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες και τις δυνητικές αγορές. Για να διευκολυνθεί η ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων των ΜΜΕ, ο παρών κανονισμός θα πρέπει, συνεπώς, να απαλλάσσει ορισμένες κατηγορίες ενισχύσεων όταν χορηγούνται υπέρ των ΜΜΕ. [...]
- 5 Το άρθρο 1 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:
- «Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις ακόλουθες κατηγορίες ενισχύσεων:
- [...]
- β) ενισχύσεις προς ΜΜΕ με τη μορφή επενδυτικών ενισχύσεων, ενισχύσεων λειτουργίας και ενισχύσεων για την πρόσβαση ΜΜΕ σε χρηματοδότηση·
- [...]».
- 6 Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα ακόλουθα:
- «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:
- [...]
2. “μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις” ή “ΜΜΕ”: οι επιχειρήσεις που πληρούν τα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα Ι·
- [...]».
- 7 Το παράρτημα Ι του κανονισμού 651/2014, που επιγράφεται «Ορισμός ΜΜΕ», ορίζει στο άρθρο 2 τα εξής:
- «1. Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (“ΜΜΕ”) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ.

2. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ.

3. Στην κατηγορία των ΜΜΕ, ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζομένους και της οποίας ο ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. ευρώ.»

8 Το άρθρο 3 του παραρτήματος αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Τύποι επιχειρήσεων που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του αριθμού απασχολουμένων και των χρηματικών ποσών», έχει ως εξής:

«1. “Ανεξάρτητη επιχείρηση” είναι κάθε επιχείρηση που δεν χαρακτηρίζεται ως συνεργαζόμενη επιχείρηση κατά την έννοια της παραγράφου 2 ή ως συνδεδεμένη επιχείρηση κατά την έννοια της παραγράφου 3.

2. “Συνεργαζόμενες επιχειρήσεις” είναι όλες οι επιχειρήσεις που δεν χαρακτηρίζονται ως συνδεδεμένες κατά την έννοια της παραγράφου 3 και μεταξύ των οποίων υπάρχει η ακόλουθη σχέση: μια επιχείρηση (ανάντη επιχείρηση) κατέχει, μόνη ή από κοινού με μία ή περισσότερες συνδεδεμένες επιχειρήσεις κατά την έννοια της παραγράφου 3, το 25 % ή περισσότερο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου μιας άλλης επιχείρησης (κατάντη επιχείρησης).

Ωστόσο, μια επιχείρηση μπορεί να χαρακτηριστεί ως ανεξάρτητη, μη έχουσα δηλαδή συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, ακόμη και εάν το όριο του 25 % καλύπτεται ή υπερκαλύπτεται, εφόσον το ποσοστό αυτό ελέγχεται από τις ακόλουθες κατηγορίες επενδυτών και υπό την προϋπόθεση ότι αυτοί δεν είναι, μεμονωμένα ή από κοινού, συνδεδεμένοι κατά την έννοια της παραγράφου 3 με την εν λόγω επιχείρηση:

[...]

β) πανεπιστήμια ή ερευνητικά κέντρα μη κερδοσκοπικού σκοπού·

[...]

δ) αυτόνομες τοπικές αρχές με ετήσιο προϋπολογισμό μικρότερο από 10 εκατ. ευρώ και λιγότερο από 5 000 κατοίκους.

3. “Συνδεδεμένες επιχειρήσεις” είναι οι επιχειρήσεις που διατηρούν μεταξύ τους μια από τις ακόλουθες σχέσεις:

α) μια επιχείρηση κατέχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου των μετόχων ή των εταίρων άλλης επιχείρησης·

β) μια επιχείρηση έχει το δικαίωμα να διορίζει ή να παύει την πλειοψηφία των μελών του διοικητικού, διαχειριστικού ή εποπτικού οργάνου άλλης επιχείρησης·

γ) μια επιχείρηση έχει το δικαίωμα να ασκεί κυριαρχική επιρροή σε άλλη επιχείρηση βάσει σύμβασης που έχει συνάψει με αυτήν ή δυνάμει ρήτρων του καταστατικού της τελευταίας·

δ) μια επιχείρηση που είναι μέτοχος ή εταίρος άλλης επιχείρησης ελέγχει μόνη της, βάσει συμφωνίας που έχει συνάψει με άλλους μετόχους ή εταίρους της εν λόγω επιχείρησης, την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου των μετόχων ή των εταίρων αυτής της επιχείρησης.

Τεκμαίρεται ότι δεν υπάρχει κυριαρχική επιρροή, εφόσον οι επενδυτές που αναφέρονται στην παράγραφο 2 δεύτερο εδάφιο δεν υπεισέρχονται άμεσα ή έμμεσα στη διαχείριση της εξεταζόμενης επιχείρησης, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων που έχουν με την ιδιότητά τους ως μετόχων ή εταίρων.

Συνδεδεμένες θεωρούνται επίσης οι επιχειρήσεις που διατηρούν μια από τις σχέσεις που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο μέσω μιας ή περισσότερων άλλων επιχειρήσεων ή μέσω οποιουδήποτε από τους επενδυτές που αναφέρονται στην παράγραφο 2.

Οι επιχειρήσεις που διατηρούν μια από τις εν λόγω σχέσεις μέσω φυσικού προσώπου ή ομάδας φυσικών προσώπων που ενεργούν από κοινού θεωρούνται επίσης συνδεδεμένες επιχειρήσεις, εφόσον ασκούν το σύνολο ή τμήμα των δραστηριοτήτων τους στην ίδια αγορά ή σε όμορες αγορές.

[...]

4. Εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζονται στην παράγραφο 2 δεύτερο εδάφιο, μια επιχείρηση δεν μπορεί να θεωρηθεί ΜΜΕ εάν το 25 % ή περισσότερο του κεφαλαίου της ή των δικαιωμάτων ψήφου της ελέγχεται, άμεσα ή έμμεσα, από έναν ή περισσότερους δημόσιους φορείς, μεμονωμένα ή από κοινού.

[...]»

Η οδηγία 2006/111/ΕΚ

- 9 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2006/111/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2006, για τη διαφάνεια των χρηματοοικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημοσίων επιχειρήσεων καθώς και για τη χρηματοοικονομική διαφάνεια εντός ορισμένων επιχειρήσεων (ΕΕ 2006, L 318, σ. 17), προβλέπει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

- α) “αρχές”: όλες οι δημόσιες αρχές, περιλαμβανομένου του κράτους και των περιφερειακών, των τοπικών και όλων των άλλων εδαφικών διοικητικών αρχών·

[...]».

Το γερμανικό δίκαιο

Οι οδηγίες για το «κεντρικό πρόγραμμα καινοτομίας για τις ΜΜΕ»

- 10 Κατά το σημείο 3.1.1, στοιχείο α, της Richtlinie «Zentrales Innovationsprogramm Mittelstand» (οδηγίας για το «κεντρικό πρόγραμμα καινοτομίας για τις ΜΜΕ»), του ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομίας και Ενέργειας, όπως ίσχυε στις 15 Απριλίου 2015, οι ΜΜΕ που έχουν εγκατάσταση στη Γερμανία είναι επιλέξιμες για ερευνητικά και αναπτυξιακά προγράμματα.
- 11 Στη σημείωση 3 των οδηγιών αυτών αναφέρεται ότι, προκειμένου να καθοριστεί αν μια επιχείρηση αποτελεί ΜΜΕ, εφαρμογή έχουν οι διατάξεις του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014.

Το καταστατικό του NMI-Institut

- 12 Το άρθρο 2 του καταστατικού του NMI Naturwissenschaftliches und Medizinisches Institut an der Universität Tübingen (στο εξής: NMI-Institut), όπως εγκρίθηκε στις 11 Αυγούστου 2015 από τη Regierungspräsidium Tübingen (περιφερειακή διοίκηση του Tübingen) (στο εξής: καταστατικό του NMI-Institut), προβλέπει τα ακόλουθα:

«Το ίδρυμα έχει ως σκοπό την προώθηση της επιστήμης και της έρευνας. Ο σκοπός αυτός θα επιδιώκεται μεταξύ άλλων μέσω:

- της αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της βασικής έρευνας στον τομέα των φυσικών επιστημών και της ιατρικής και της περαιτέρω ανάπτυξής τους μέχρι ένα επίπεδο το οποίο θα επιτρέπει την εφαρμογή τους στη βιομηχανική πρακτική·
- της υλοποίησης ερευνητικών και αναπτυξιακών έργων για λογαριασμό του ομοσπονδιακού κράτους, των ομόσπονδων κρατών και των ερευνητικών φορέων·
- του σχεδιασμού, της εφαρμογής και της αξιολόγησης ερευνητικών έργων σε στενή συνεργασία μεταξύ δημόσιων αναθετουσών αρχών, άλλων ερευνητικών φορέων και εμπορικών επιχειρήσεων·
- της δέουσας διάθεσης των αποκτηθεισών γνώσεων στο εξειδικευμένο κοινό, στις επιχειρήσεις καθώς και σε άλλους ερευνητικούς φορείς·
- της διοργάνωσης επιστημονικών εκδηλώσεων.»

- 13 Το άρθρο 5 του καταστατικού αυτού ορίζει τα εξής:

«Τα όργανα του ιδρύματος είναι:

1. το εποπτικό συμβούλιο,
2. το διοικητικό συμβούλιο.»

- 14 Το άρθρο 6 του ίδιου καταστατικού έχει ως εξής:

«(1) Μετέχουν στο εποπτικό συμβούλιο ως μέλη:

- a) εκπρόσωπος του Ministerium für Finanzen und Wirtschaft Baden-Württemberg (Υπουργείου Οικονομικών και Οικονομίας του ομόσπονδου κράτους Βάδης-Βυρτεμβέργης)·
- b) εκπρόσωπος του Ministerium für Wissenschaft, Forschung und Kunst Baden-Württemberg (Υπουργείου Επιστημών, Έρευνας και Τεχνών του ομόσπονδου κράτους Βάδης-Βυρτεμβέργης)·
- c) ο δήμαρχος της πόλης Reutlingen·
- d) ο πρύτανης του Πανεπιστημίου του Tübingen·
- e) τρεις καθηγητές του Πανεπιστημίου του Tübingen·
- f) ο πρόεδρος της Hochschule Reutlingen (Ανώτατης σχολής του Reutlingen)·
- g) εκπρόσωπος ινστιτούτου της Fraunhofer-Gesellschaft zur Förderung der angewandten Forschung e.V.·

h) έξι προσωπικότητες του επιχειρηματικού κόσμου.

Τα μέλη που αναφέρονται στα σημεία e έως h ορίζονται από το Υπουργείο Οικονομικών και Οικονομίας του ομόσπονδου κράτους Βάδης-Βυρτεμβέργης, τα μέλη που αναφέρονται στα σημεία e και f σε συμφωνία με το Υπουργείο Επιστημών, Έρευνας και Τεχνών του ομόσπονδου κράτους Βάδης-Βυρτεμβέργης και κατόπιν πρότασης του Πανεπιστημίου του Tübingen ή της Ανώτατης σχολής του Reutlingen· το μέλος που αναφέρεται στο σημείο g ορίζεται σε συμφωνία με τη Fraunhofer-Gesellschaft zur Förderung der angewandten Forschung e.V. Τα μέλη που αναφέρονται στο σημείο h ορίζονται σε συμφωνία με το εποπτικό συμβούλιο, ένα δε εξ αυτών προτείνεται από το εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο Βάδης-Βυρτεμβέργης και ένα από τη Landesverband der baden-württembergischen Industrie eV (Ομοσπονδία βιομηχανίας του ομόσπονδου κράτους Βάδης-Βυρτεμβέργης).

(2) Το Υπουργείο Οικονομικών και Οικονομίας μπορεί να ορίζει ως μέλη στο εποπτικό συμβούλιο δύο πρόσωπα που σχετίζονται με την εργασία του ιδρύματος.

[...]

(5) Τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου ασκούν τα καθήκοντά τους αμισθί.»

15 Το άρθρο 7 του καταστατικού του NMI-Institut έχει ως εξής:

«(1) Το εποπτικό συμβούλιο καθορίζει τις αρχές που διέπουν την εκ μέρους του ιδρύματος άσκηση των καθηκόντων που προβλέπονται στο άρθρο 2 και μεριμνά για την τήρησή τους.

(2) Το εποπτικό συμβούλιο, κατόπιν διάσκεψης, αποφασίζει για:

- a) τον μακροπρόθεσμο προγραμματισμό του ιδρύματος στον τομέα της έρευνας, της ανάπτυξης και της επέκτασης·
- b) τον μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρηματοοικονομικό σχεδιασμό, καθώς και την κατάρτιση του επιχειρηματικού σχεδίου και του πίνακα προσωπικού·
- c) τον ορισμό και την παύση του διοικητικού συμβουλίου·
- d) την απαλλαγή του διοικητικού συμβουλίου·
- e) τον ορισμό του ελεγκτή λογαριασμών·
- f) την έγκριση των νομικών πράξεων [...].·
- g) την τροποποίηση του καταστατικού του ιδρύματος και τη διάλυση του ιδρύματος.

[...]»

16 Το άρθρο 13 του καταστατικού αυτού προβλέπει:

«(1) Το καταστατικό μπορεί να τροποποιηθεί και το ίδρυμα μπορεί να διαλυθεί με ψήφισμα του εποπτικού συμβουλίου. Το διοικητικό συμβούλιο πρέπει να τύχει προηγούμενης ακροάσεως σχετικά. Για το ψήφισμα απαιτείται πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών του εποπτικού συμβουλίου.

(2) Σε περίπτωση εκούσιας ή αναγκαστικής διάλυσης του ιδρύματος ή σε περίπτωση εκπλήρωσης ή αδυναμίας εκπλήρωσης των σκοπών τους οποίους αυτό επιδιώκει και εφόσον παρέχεται σχετικώς δικαίωμα φορολογικών ελαφρύνσεων, το ενεργητικό του ιδρύματος μεταβιβάζεται στο ομόσπονδο κράτος Βάδης-Βυρτεμβέργης.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Το NMI-Institut είναι ίδρυμα αστικού δικαίου κοινής ωφέλειας με ικανότητα δικαίου, του οποίου η έδρα βρίσκεται στο Reutlingen (Γερμανία) και έχει ως αντικείμενο την προώθηση της επιστήμης και της έρευνας.
- 18 Η NMI TT είναι εταιρία περιορισμένης ευθύνης εγκαταστημένη στην ίδια διεύθυνση με το NMI-Institut, της οποίας το κεφάλαιο κατέχει κατά 90 % το NMI-Institut και η οποία έχει ως σκοπό την αξιοποίηση τεχνολογίας, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών καθώς και τη διεξαγωγή ερευνών επί συμβάσει στους τομείς της μηχανικής, των επιστημών και της ιατρικής. Ειδικότερα, η NMI TT, της οποίας ορισμένοι τομείς έρευνας συμπίπτουν και με αυτούς του NMI-Institut, επιδιώκει την πρακτική εφαρμογή, έναντι οικονομικού οφέλους, των ερευνητικών αποτελεσμάτων του ιδρύματος.
- 19 Το κεφάλαιο του NMI-Institut κατέχουν, κατά κύριο λόγο, ιδιωτικές εταιρίες, ενώ στον Δήμο Reutlingen ανήκει περί το 6%. Το εποπτικό συμβούλιο του NMI-Institut (στο εξής: εποπτικό συμβούλιο), του οποίου οι αποφάσεις λαμβάνονται κατ' αρχήν με απλή πλειοψηφία, αποτελείται από 17 μέλη, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται εκπρόσωπος του Υπουργείου Οικονομικών και Οικονομίας του ομόσπονδου κράτους της Βάδης-Βυρτεμβέργης, εκπρόσωπος του Υπουργείου Επιστημών, Έρευνας και Τεχνών του ομόσπονδου αυτού κράτους, ο δήμαρχος της πόλης Reutlingen, ο πρόεδρος και τρεις καθηγητές του Πανεπιστημίου του Tübingen, ο πρόεδρος της Ανώτατης σχολής του Reutlingen και ο πρόεδρος του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου της ίδιας αυτής πόλης.
- 20 Στις 26 Ιουλίου 2016 περιήλθε στη EuroNorm, εταιρία η οποία ενεργεί ως φορέας έργων κατά την έννοια των οδηγιών για το «κεντρικό πρόγραμμα καινοτομίας για τις ΜΜΕ», όπως ίσχυε στις 15 Απριλίου 2015, και στην οποία είχε δοθεί από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, διά του ομοσπονδιακού Υπουργείου Οικονομίας και Ενέργειας, άδεια διενέργειας διοικητικών πράξεων στον τομέα των επιδοτήσεων ιδίω ονόματι και σύμφωνα με τους όρους του δημοσίου δικαίου, αίτηση της NMI TT για τη χορήγηση επιδοτήσεως προς χρηματοδότηση, για την περίοδο μεταξύ της 1ης Σεπτεμβρίου 2016 και της 31ης Αυγούστου 2018, ενός ερευνητικού και αναπτυξιακού έργου βάσει των εν λόγω οδηγιών.
- 21 Με απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2017, η EuroNorm απέρριψε την αίτηση αυτή, με την αιτιολογία ότι η NMI TT δεν μπορούσε να χαρακτηριστεί ΜΜΕ, κατά την έννοια του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014, δεδομένου ότι, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 4, του εν λόγω παραρτήματος, ο χαρακτηρισμός αυτός αποκλείεται όταν το 25 % ή περισσότερο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου ορισμένης επιχείρησης ελέγχονται, άμεσα ή έμμεσα, από έναν ή περισσότερους δημόσιους φορείς, μεμονωμένα ή από κοινού. Βέβαια, κατά τη EuroNorm, δεν υφίσταται άμεσος έλεγχος της NMI TT από δημόσιους φορείς, αφού το 90 % του κεφαλαίου της ανήκει σε ίδρυμα αστικού δικαίου, εν προκειμένω στο NMI-Institut. Ωστόσο, θα μπορούσε κατά τεκμήριο να θεωρηθεί ότι υφίσταται έμμεσος έλεγχος από δημόσιους φορείς, δεδομένου ότι η πλειονότητα των μελών του εποπτικού συμβουλίου αποτελείται από εκπροσώπους ενός ομόσπονδου κράτους, ενός δήμου, ενός δημόσιου πανεπιστημίου και μιας δημόσιας ανώτατης σχολής, καθώς και ενός εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου το οποίο έχει επίσης καθεστώς δημοσίου φορέα στο γερμανικό δίκαιο. Επιπλέον, δεδομένου ότι το NMI-Institut και η NMI TT είναι συνδεδεμένες επιχειρήσεις, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', του εν λόγω παραρτήματος, δεν έχει εφαρμογή ο κανόνας παρέκκλισης που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία α' έως δ', του ίδιου αυτού παραρτήματος.

- 22 Η NMI TT άσκησε διοικητική ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής, προς στήριξη της οποίας προέβαλε ότι η EuroNorm είχε εκτιμήσει εσφαλμένως την επιρροή που ασκούν οι δημόσιοι φορείς στο NMI-Institut και, ως εκ τούτου, στην ίδια. Ειδικότερα, σε αντίθεση με μια ένωση ή μια εταιρία περιορισμένης ευθύνης της οποίας οι πράξεις καθορίζονται από τις αποφάσεις της πλειοψηφίας των μελών της ή των εταίρων της, η δράση ιδρύματος αστικού δικαίου καθορίζεται αποκλειστικά από τη βούληση των ιδρυτών του. Ως εκ τούτου, εν προκειμένω, το εποπτικό συμβούλιο δεν μπορεί να επηρεάσει ούτε τις αποφάσεις του NMI-Institut ούτε εκείνες της NMI TT. Πρέπει μάλλον να θεωρηθεί ότι το εποπτικό συμβούλιο συνιστά συμβουλευτική επιτροπή ειδικών. Επιπλέον, τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου ασκούν τα καθήκοντά τους αμισθί και οι συνεδριάσεις του συμβουλίου αυτού πραγματοποιούνται μόνο μία φορά τον χρόνο.
- 23 Με απόφαση της 12ης Ιουνίου 2017, η EuroNorm απέρριψε την ως άνω διοικητική ένσταση, διευκρινίζοντας ότι το εποπτικό συμβούλιο κατηύθυνε το NMI-Institut βάσει των καθηκόντων που του είχαν ανατεθεί δυνάμει του καταστατικού του ιδρύματος. Επιπλέον, δεδομένου ότι ο τομέας δραστηριότητας της NMI TT αποτελεί και μέρος του σκοπού του NMI-Institut, τεκμαίρεται ότι οι οικείες δημόσιες αρχές ασκούν επαρκή επιρροή στην εν λόγω εταιρία.
- 24 Η NMI TT άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Verwaltungsgericht Berlin (διοικητικού πρωτοδικείου Βερολίνου, Γερμανία), στο πλαίσιο της οποίας επισήμανε τις ευρείες αρμοδιότητες τις οποίες έχει γενικά το διοικητικό συμβούλιο ενός ιδρύματος. Συνεπώς, εν προκειμένω, όσον αφορά το NMI-Institut, το εποπτικό συμβούλιο δεν μπορούσε να κατευθύνει το διοικητικό συμβούλιο σε καμία περίπτωση, περιλαμβανομένης της ασκήσεως από το NMI-Institut των εταιρικών δικαιωμάτων τα οποία διαθέτει στην NMI TT. Από την πλευρά της η EuroNorm επαναλαμβάνει ότι, δεδομένων των εξουσιών που απονέμει το καταστατικό του NMI-Institut στο εποπτικό συμβούλιο –τα μέλη του οποίου εκπροσωπούν στην πλειονότητά τους δημόσιους φορείς–, το τελευταίο ασκεί κυριαρχική επιρροή στο NMI-Institut και, ως εκ τούτου, στην NMI TT.
- 25 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίλυση της διαφοράς εξαρτάται από το αν η EuroNorm ορθώς έκρινε ότι η NMI TT δεν μπορούσε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, να χαρακτηριστεί ΜΜΕ, κατά την έννοια του παραρτήματος αυτού, και αν, συνεπώς, ορθώς απέρριψε την αίτηση επιδοτήσεως την οποία υπέβαλε η τελευταία, παρότι η EuroNorm έκρινε περαιτέρω ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη ερευνητικό και αναπτυξιακό έργο ήταν καθεαυτό επιλέξιμο για τη ζητηθείσα χρηματοδότηση. Το εν λόγω δικαστήριο διερωτάται, επομένως, αν τεκμαίρεται, υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης, ότι υφίσταται έμμεσος έλεγχος επί της NMI TT ασκούμενος από δημόσιους φορείς μέσω του NMI-Institut.
- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Verwaltungsgericht Berlin (διοικητικό πρωτοδικείο Βερολίνου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Μπορεί μια εταιρία περιορισμένης ευθύνης, η οποία ασκεί οικονομική δραστηριότητα, να μη θεωρηθεί μικρομεσαία επιχείρηση (στο εξής: ΜΜΕ) βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, για τον λόγο και μόνον ότι το 90 % του κεφαλαίου της ανήκει σε ίδρυμα του αστικού δικαίου, στου οποίου το εποπτικό συμβούλιο, το οποίο δεν έχει διαχειριστική αρμοδιότητα και απαρτίζεται από 17 μέλη, μετέχουν δύο εκπρόσωποι υπουργείων, ο δήμαρχος μιας πόλεως, ο πρύτανης ενός πανεπιστημίου, τρεις καθηγητές του ίδιου πανεπιστημίου, ο πρόεδρος άλλης ανώτατης σχολής και ο πρόεδρος ενός βιομηχανικού και εμπορικού επιμελητηρίου;
- 2) Συνιστούν δημόσιους φορείς, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, τα δημόσια πανεπιστήμια και οι δημόσιες ανώτατες σχολές, καθώς και τα γερμανικά βιομηχανικά και εμπορικά επιμελητήρια;

- 3) Συνιστούν δημόσιους φορείς, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, τα πρόσωπα που ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους στο εποπτικό συμβούλιο του ιδρύματος, για τον λόγο και μόνον ότι ασκούν την κύρια επαγγελματική τους δραστηριότητα σε δημόσιο φορέα;
- 4) Προϋποθέτει ο έλεγχος από δημόσιους φορείς, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, τη δυνατότητα των οργάνων των δημόσιων φορέων να επιβάλλουν, στα μέλη του εποπτικού συμβουλίου που ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους, την άσκηση με συγκεκριμένο τρόπο του δικαιώματος ψήφου τους στο εποπτικό συμβούλιο βάσει υφιστάμενης έννομης σχέσεως;
- 5) Προϋποθέτει ο έμμεσος έλεγχος των δικαιωμάτων ψήφου από δημόσιους φορείς τη διαπίστωση ότι οι δημόσιοι φορείς καθοδηγούν τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου ώστε αυτά να ασκούν το δικαίωμα ψήφου που διαθέτουν κατά τον τρόπο που έχουν ορίσει οι δημόσιοι φορείς;
- 6) Υφίσταται έμμεσος έλεγχος των δικαιωμάτων ψήφου από δημόσιους φορείς, ακόμη και όταν τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου που ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους έχουν τη δυνατότητα, στο πλαίσιο ασκήσεως των καθηκόντων αυτών, να λάβουν υπόψη και τα συμφέροντα των δημόσιων φορέων από τους οποίους προέρχονται;
- 7) Προϋποθέτει ο “από κοινού έλεγχος”, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, τη δυνατότητα διαπιστώσεως του σχηματισμού κοινής βουλήσεως των δημόσιων φορέων όσον αφορά τα δικαιώματα ψήφου;
- 8) Εξαρτάται το ζήτημα αν μια επιχείρηση “ελέγχεται”, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, από τη συγκεκριμένη πρακτική εφαρμογή του καταστατικού εκ μέρους του [NMI-Institut] ή από μια ενδεχόμενη ερμηνεία του γράμματος του καταστατικού;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 27 Με τα οκτώ ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί, όπως προκύπτει, ειδικότερα, από τη διατύπωση του πρώτου από τα ερωτήματα αυτά, αν το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνική ρύθμιση η οποία αποκλείει να μπορεί μια επιχείρηση να θεωρηθεί ΜΜΕ σε περίπτωση που το όργανο της επιχείρησης η οποία κατέχει το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου της πρώτης επιχείρησης, μολοντί δεν είναι επιφορτισμένο με την καθημερινή της διαχείριση, αποτελείται εντούτοις ως επί το πλείστον από μέλη τα οποία εκπροσωπούν δημόσιους φορείς, κατά την έννοια της διάταξης αυτής, με αποτέλεσμα οι φορείς αυτοί να ασκούν από κοινού, εκ του γεγονότος αυτού και μόνον, έμμεσο έλεγχο, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, επί της πρώτης επιχείρησης.
- 28 Προς τούτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, αφενός, να διευκρινιστεί, όπως προκύπτει από το δεύτερο και το τρίτο ερώτημά του, αν η έννοια του όρου «δημόσιος φορέας» καλύπτει φορείς όπως πανεπιστήμια και ανώτατες σχολές, καθώς και εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, χωρίς να ασκεί συναφώς επιρροή το ότι τα πρόσωπα που ορίζονται από τους φορείς αυτούς ως μέλη ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους στην οικεία επιχείρηση.

- 29 Αφετέρου, με το τέταρτο έως και το όγδοο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν, για να υφίσταται έλεγχος κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, αρκεί οι δημόσιοι φορείς να κατέχουν από κοινού, ακόμη και έμμεσα, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της οικείας επιχείρησης, κατά τους όρους του καταστατικού της επιχείρησης που ασκεί άμεσο έλεγχο επ' αυτής, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξετάζεται περαιτέρω αν οι φορείς αυτοί είναι σε θέση να επηρεάζουν και να συντονίζουν την πραγματική άσκηση από τους εκπροσώπους τους των δικαιωμάτων ψήφου τα οποία αυτοί διαθέτουν ή αν οι εκπρόσωποι αυτοί λαμβάνουν πράγματι υπόψη τα συμφέροντα των εν λόγω φορέων.
- 30 Από τα στοιχεία τα οποία έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι τα ερωτήματα αυτά υποβάλλονται στο πλαίσιο αίτησης επιδοτήσεως την οποία υπέβαλε μια επιχείρηση, η NMI TT, η οποία αποτελεί spin-off ενός ιδρύματος αστικού δικαίου, του NMI-Institut, το οποίο κατέχει το 90 % του κεφαλαίου καθώς και το 88,8 % των δικαιωμάτων ψήφου της επιχείρησης αυτής και του οποίου το εποπτικό συμβούλιο συγκροτείται, μεταξύ άλλων, από δύο εκπροσώπους υπουργείων ενός ομόσπονδου κράτους, από τον δήμαρχο της πόλης, από τον πρότανη και τρεις καθηγητές ενός πανεπιστημίου, καθώς και από τον πρόεδρο μιας ανώτατης σχολής της πόλης αυτής και από τον πρόεδρο του εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου της ίδιας πόλης, οι οποίοι συνιστούν πλειοψηφία εντός του εν λόγω εποπτικού συμβουλίου.
- 31 Ενόψει της εξέτασης των εν λόγω ερωτημάτων, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από την αιτιολογική σκέψη 40 του κανονισμού 651/2014, του οποίου σκοπός είναι να κριθούν ορισμένες κατηγορίες κρατικών ενισχύσεων συμβατές με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογήν των άρθρων 107 και 108 ΣΛΕΕ, η Επιτροπή αντιμετωπίζει με εύνοια κρατικές ενισχύσεις υπέρ ΜΜΕ, λόγω των δυσλειτουργιών της αγοράς οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις αυτές να βρίσκονται αντιμέτωπες με ορισμένους ανασταλτικούς παράγοντες που περιορίζουν την επιθυμητή, από κοινωνική και οικονομική άποψη, ανάπτυξή τους.
- 32 Σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3 του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, μια επιχείρηση μπορεί να χαρακτηριστεί ΜΜΕ, κατά την έννοια του κανονισμού αυτού, αν πληροί τρία κριτήρια, συγκεκριμένα το κριτήριο του αριθμού των απασχολουμένων προσώπων, το χρηματοπιστωτικό κριτήριο που αφορά τον ετήσιο κύκλο εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού και το κριτήριο της ανεξαρτησίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, Ιταλία κατά Επιτροπής, C-91/01, EU:C:2004:244, σκέψη 47).
- 33 Όσον αφορά το τελευταίο αυτό κριτήριο, το οποίο είναι το μόνο επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι σκοπός του είναι να εξασφαλίζει ότι τα προοριζόμενα για τις ΜΜΕ μέτρα ωφελούν πράγματι τις επιχειρήσεις των οποίων το μέγεθος αποτελεί για αυτές ανασταλτικό παράγοντα και όχι τις επιχειρήσεις που ανήκουν σε μεγάλους ομίλους και έχουν, επομένως, πρόσβαση σε μέσα και σε υποστήριξη που δεν διαθέτουν αντίστοιχου μεγέθους οι ανταγωνιστές τους (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, Ιταλία κατά Επιτροπής, C-91/01, EU:C:2004:244, σκέψη 50).
- 34 Επομένως, όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από την αιτιολογική σκέψη 9 της σύστασης του 2003, στην οποία στηρίζεται, όπως αναφέρει η αιτιολογική σκέψη 30 του κανονισμού 651/2014, η έννοια των «ΜΜΕ» που ορίζεται στο παράρτημα I του κανονισμού αυτού, το κριτήριο αυτό αποσκοπεί στο να εκτιμηθεί καλύτερα η οικονομική πραγματικότητα των ΜΜΕ και στο να αποκλειστούν από τον ορισμό αυτόν οι όμιλοι επιχειρήσεων των οποίων η οικονομική ισχύς υπερβαίνει εκείνη μιας ΜΜΕ, προκειμένου να διατηρηθούν για τις επιχειρήσεις που πραγματικά τα έχουν ανάγκη τα πλεονεκτήματα υπέρ των ΜΜΕ που απορρέουν από τις διάφορες κανονιστικές ρυθμίσεις ή μέτρα (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014, HaTeFo, C-110/13, EU:C:2014:114, σκέψη 31).

- 35 Υπό το πρίσμα αυτό, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, «ανεξάρτητη επιχείρηση» θεωρείται κάθε επιχείρηση η οποία δεν χαρακτηρίζεται ως «συνεργαζόμενη επιχείρηση», κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού, ή ως «συνδεδεμένη επιχείρηση», κατά την έννοια της παραγράφου 3 του εν λόγω άρθρου.
- 36 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', του παραρτήματος αυτού, δύο επιχειρήσεις καλούνται «συνδεδεμένες» όταν, μεταξύ άλλων, μία από αυτές έχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου των μετόχων της άλλης, ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω παραρτήματος, δύο επιχειρήσεις καλούνται «συνεργαζόμενες», όταν δεν χαρακτηρίζονται ως «συνδεδεμένες επιχειρήσεις», αλλά μία από αυτές κατέχει, μόνη ή από κοινού με μία ή περισσότερες συνδεδεμένες επιχειρήσεις, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της άλλης, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία α' έως δ', του ίδιου παραρτήματος.
- 37 Όσον αφορά την τελευταία αυτή διάταξη, αυτή προβλέπει ότι μια επιχείρηση χαρακτηρίζεται ως «ανεξάρτητη επιχείρηση», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, ακόμη και όταν κατέχουν τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της ορισμένες κατηγορίες επενδυτών, όπως είναι, μεταξύ άλλων, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία β' και δ', του παραρτήματος αυτού, τα πανεπιστήμια και ορισμένες αυτόνομες τοπικές αρχές, εφόσον οι επενδυτές αυτοί δεν είναι, είτε μεμονωμένα είτε από κοινού, συνδεδεμένοι με την εν λόγω επιχείρηση, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, του παραρτήματος αυτού.
- 38 Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 3, παράγραφος 4, του εν λόγω παραρτήματος θέτει, ωστόσο, έναν γενικό κανόνα αποκλεισμού από τον χαρακτηρισμό μιας επιχείρησης ως ΜΜΕ, βάσει του οποίου μια επιχείρηση δεν μπορεί να θεωρηθεί ΜΜΕ «εάν το 25 % ή περισσότερο του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της ελέγχεται, άμεσα ή έμμεσα, από έναν ή περισσότερους δημόσιους φορείς, μεμονωμένα ή από κοινού», εκτός αν αυτοί εμπίπτουν, όπως διευκρινίζει η ίδια αυτή διάταξη, στις κατηγορίες επενδυτών που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω παραρτήματος.
- 39 Από το σύνολο των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι μια επιχείρηση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ΜΜΕ, κατά την έννοια του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, όταν τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου της ή των δικαιωμάτων ψήφου της ελέγχεται, ακόμη και έμμεσα, από έναν ή περισσότερους δημόσιους φορείς, μεμονωμένα ή από κοινού, εκτός αν αυτοί είναι επενδυτές μη συνδεδεμένοι με την επιχείρηση αυτή, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, του εν λόγω παραρτήματος, και συγκαταλέγονται σε αυτούς που αναφέρει το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία α' έως δ', του εν λόγω παραρτήματος.
- 40 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις στις ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η NMI TT, η οποία κρίθηκε με την επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση ότι δεν αποτελεί ΜΜΕ, είναι επιχείρηση συνδεδεμένη με το NMI-Institut, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, στοιχείο α', του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, αφού αυτό κατέχει την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου της. Συνεπώς, η NMI TT δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης την οποία προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω παραρτήματος ως προς ορισμένες κατηγορίες επενδυτών.
- 41 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξεταστεί μόνον αν, βάσει του γενικού κανόνα αποκλεισμού τον οποίον προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, ο χαρακτηρισμός μιας επιχείρησης, όπως η NMI TT, ως ΜΜΕ, κατά την έννοια του παραρτήματος αυτού, μπορεί να αποκλειστεί για τον λόγο και μόνον ότι η επιχείρηση αυτή ελέγχεται έμμεσα από δημόσιους φορείς οι οποίοι εκπροσωπούνται στη συνδεδεμένη με αυτήν επιχείρηση η οποία ασκεί άμεσο έλεγχο επ' αυτής.

- 42 Συναφώς, υπενθυμίζεται εντούτοις ότι το άρθρο 267 ΣΛΕΕ δεν παρέχει στο Δικαστήριο αρμοδιότητα να εφαρμόζει τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, αλλά μόνο να αποφαινεται επί της ερμηνείας των Συνθηκών και των πράξεων των οργάνων της Ένωσης. Συνεπώς, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά τα οποία οδήγησαν στη διαφορά της κύριας δίκης και να συναγάγει εξ αυτών τις συνέπειες για την απόφαση που καλείται να εκδώσει το αιτούν δικαστήριο ούτε να ερμηνεύσει τις οικείες εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις (απόφαση της 14ης Μαΐου 2020, Bouygues travaux publics κ.λπ., C-17/19, EU:C:2020:379, σκέψεις 51 και 52).
- 43 Η απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί υπό το πρίσμα των ως άνω προκαταρκτικών παρατηρήσεων.

Επί της έννοιας του όρου «δημόσιος φορέας», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι, του κανονισμού 651/2014

- 44 Προκειμένου να προσδιοριστεί αν η έννοια του όρου «δημόσιος φορέας», κατά το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014, καλύπτει φορείς όπως πανεπιστήμια, ανώτατες σχολές και εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, από τις επιταγές τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας προκύπτει ότι το γράμμα διατάξεως του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχει καμία ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της πρέπει κατά κανόνα να ερμηνεύεται, σε ολόκληρη την Ένωση, κατά τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο, ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού που δίδεται εντός των κρατών μελών, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος της εν λόγω διάταξης, καθώς και του πλαισίου της και των σκοπών που επιδιώκει η ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος [απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2020, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Ναυτολόγηση των ναυτικών στον λιμένα του Ρότερνταμ), C-341/18, EU:C:2020:76, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 45 Επομένως, ελλείψει παραπομπής του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014 στο εθνικό δίκαιο, η έννοια του όρου «δημόσιος φορέας» που απαντά στη διάταξη αυτή πρέπει να θεωρηθεί ως αυτοτελής έννοια του δικαίου της Ένωσης, της οποίας το νόημα και το περιεχόμενο πρέπει να είναι πανομοιότυπα σε όλα τα κράτη μέλη. Ως εκ τούτου, εναπόκειται στο Δικαστήριο να ερμηνεύσει την ως άνω έννοια κατά τρόπο ενιαίο στην έννομη τάξη της Ένωσης.
- 46 Πρώτον, όσον αφορά το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014, εφόσον ούτε η διάταξη αυτή ούτε καμία άλλη διάταξη του κανονισμού, και ειδικότερα το άρθρο 2, περιλαμβάνουν ορισμό της έννοιας του όρου «δημόσιος φορέας», ο προσδιορισμός της σημασίας και του περιεχομένου της έννοιας αυτής πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τη συνήθη έννοια που έχει στην καθημερινή γλώσσα [βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 2020, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Ναυτολόγηση των ναυτικών στον λιμένα του Ρότερνταμ), C-341/18, EU:C:2020:76, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 47 Κατά το σύνηθες νόημά της, η έννοια του όρου «δημόσιος φορέας» πρέπει να νοείται ως αναφερόμενη στο κράτος, στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και στους φορείς που ιδρύονται για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος, έχουν νομική προσωπικότητα και είτε χρηματοδοτούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος είτε ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από το κράτος, από οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή από άλλους δημόσιους φορείς.
- 48 Επομένως, το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014 καλύπτει το σύνολο των φορέων και των αρχών που συνιστούν δημόσιες αρχές.

- 49 Δεύτερον, όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η εν λόγω διάταξη, από την αιτιολογική σκέψη 13 της σύστασης του 2003, στην οποία στηρίζεται, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 34 της παρούσας αποφάσεως, ο ορισμός της έννοιας των «ΜΜΕ» κατά το παράρτημα Ι του κανονισμού 651/2014, προκύπτει ότι, προς εξυπηρέτηση της ασφάλειας δικαίου, στον προβλεπόμενο από την ίδια διάταξη κανόνα αποκλεισμού από τον χαρακτηρισμό μιας επιχείρησης ως ΜΜΕ εμπίπτουν οι διάφοροι δημόσιοι φορείς ενός κράτους μέλους, προκειμένου να αποφεύγονται αυθαίρετες διακρίσεις μεταξύ τους.
- 50 Συναφώς, όμως, όπως επισήμανε και η Επιτροπή, η οδηγία 2006/111, σκοπός της οποίας είναι να επιβάλει στα κράτη μέλη ορισμένες υποχρεώσεις προς διασφάλιση της διαφάνειας των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών αυτών και των δημόσιων επιχειρήσεων, ορίζει, στο άρθρο 2, στοιχείο α', την έννοια του όρου «αρχές» ως περιλαμβάνουσα, εκτός του κράτους, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές, καθώς και όλες τις άλλες αυτοδιοικητικές αρχές.
- 51 Τρίτον, όσον αφορά τον σκοπό που επιδιώκει το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014, υπενθυμίζεται ότι, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 33 και 34 της παρούσας αποφάσεως, σκοπός του κριτηρίου της ανεξαρτησίας είναι να εξασφαλίζει ότι τα προοριζόμενα για τις ΜΜΕ ευνοϊκά μέτρα θα εφαρμόζονται επί των επιχειρήσεων εκείνων που δεν έχουν πρόσβαση σε μέσα τα οποία θα τους επέτρεπαν να ξεπεράσουν τα εμπόδια που τίθενται σε αυτές λόγω του μεγέθους τους. Πλην όμως, οι φορείς και οι αρχές που συνιστούν δημόσιες αρχές, ανεξαρτήτως της φύσης τους ή του τρόπου οργάνωσής τους, μπορούν, λόγω των διαφόρων μέσων, ιδίως οικονομικών και χρηματοδοτικών, των οποίων μπορούν να κάνουν χρήση, να παράσχουν τη δυνατότητα σε μια επιχείρηση να υπερβεί τα εμπόδια αυτά.
- 52 Επομένως, ως «δημόσιος φορέας», κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, πρέπει να νοείται κάθε φορέας ή αρχή που συνιστά δημόσια αρχή, περιλαμβανομένων των αυτοδιοικητικών αρχών και των φορέων που ιδρύονται για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος, έχει νομική προσωπικότητα και είτε χρηματοδοτείται κατά το μεγαλύτερο μέρος είτε ελέγχεται άμεσα ή έμμεσα από το κράτος, από αυτοδιοικητικές αρχές ή από άλλους δημόσιους φορείς.
- 53 Εν προκειμένω, εναπόκειται, επομένως, στο αιτούν δικαστήριο, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως, να προσδιορίσει, λαμβάνοντας υπόψη τις εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις, ορισμένες από τις οποίες επικαλέστηκαν η EuroNorm και η Επιτροπή, των οποίων όμως η ερμηνεία δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, αν το Πανεπιστήμιο του Tübingen, η Ανώτατη σχολή του Reutlingen καθώς και το εμπορικό και βιομηχανικό επιμελητήριο της ίδιας πόλης πληρούν τα κριτήρια αυτά.
- 54 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η NMI TT υποστήριξε, συναφώς, ότι από τον «Οδηγό χρήσης του ορισμού των ΜΜΕ», τον οποίο δημοσίευσε η Επιτροπή το 2015, και ειδικότερα από τη σελίδα 19 του εγγράφου αυτού, προκύπτει ότι, κατά το εν λόγω θεσμικό όργανο, τα πανεπιστήμια, ανεξαρτήτως του καθεστώτος που τους αναγνωρίζεται υπό το εθνικό δίκαιο, δεν συνιστούν «δημόσιους φορείς» που εμπίπτουν στον γενικό κανόνα αποκλεισμού του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014.
- 55 Εντούτοις, επισημαίνεται εξ αρχής ότι ο οδηγός αυτός διευκρινίζει, στη σελίδα 2, κατά τρόπο εξίσου σαφή και ρητό, ότι «δεν έχει καμία νομική ισχύ και δεν δεσμεύει την Επιτροπή κατά κανένα τρόπο [...], [δεδομένου ότι] η σύσταση [του 2003] αποτελεί τη μόνη αυθεντική βάση για τον καθορισμό των προϋποθέσεων που αφορούν τον χαρακτηρισμό ΜΜΕ». Κατά μείζονα λόγο, ένας τέτοιος μη δεσμευτικός οδηγός δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.
- 56 Εν πάση περιπτώσει, διαπιστώνεται ότι, στη σελίδα 19 του εν λόγω οδηγού, η Επιτροπή, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η NMI TT, ουδόλως αναφέρει ότι τα πανεπιστήμια δεν θα μπορούσαν σε καμία περίπτωση να εμπίπτουν στον γενικό κανόνα αποκλεισμού του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος Ι του κανονισμού 651/2014, αλλά υπενθυμίζει απλώς ότι, όπως προκύπτει ήδη από τις

σκέψεις 38 έως 41 της παρούσας αποφάσεως, τα πανεπιστήμια, όταν εμπίπτουν στην έννοια του όρου «δημόσιος φορέας» κατά την έννοια της διάταξης αυτής, εξαιρούνται του κανόνα αυτού εφόσον δεν συνδέονται, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3, του παραρτήματος αυτού, με την οικεία επιχείρηση, προϋπόθεση για την οποία η ίδια η NMI TT δέχτηκε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι δεν πληρούται εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως.

- 57 Σε περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ένας ή περισσότεροι από τους φορείς που αναφέρονται στη σκέψη 53 της παρούσας αποφάσεως αποτελούν δημόσιους φορείς, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του εν λόγω παραρτήματος, πρέπει ακόμη να διευκρινιστεί, σε απάντηση των ερωτημάτων που έθεσε συναφώς το αιτούν δικαστήριο, ότι δεν ασκεί επιρροή, για την εφαρμογή της διάταξης αυτής, το ότι τα πρόσωπα που διορίζονται κατόπιν πρότασης των εν λόγω δημόσιων φορέων ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους στο πλαίσιο της οικείας επιχείρησης, αφ' ης στιγμής προτείνονται και διορίζονται υπό την ιδιότητά τους ως μελών των φορέων αυτών, πράγμα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει.
- 58 Κατά συνέπεια, το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι ο όρος «δημόσιος φορέας» που απαντά στη διάταξη αυτή καλύπτει φορείς όπως πανεπιστήμια και ανώτατες σχολές, καθώς και εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, εφόσον οι φορείς αυτοί έχουν ιδρυθεί για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος, διαθέτουν νομική προσωπικότητα και είτε χρηματοδοτούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος είτε ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από το κράτος, από εδαφικές διοικητικές αρχές ή από άλλους δημόσιους φορείς. Για την εφαρμογή της εν λόγω διάταξης, δεν έχει σημασία το ότι τα πρόσωπα που διορίζονται κατόπιν πρότασης των εν λόγω δημόσιων φορέων ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους στο πλαίσιο της οικείας επιχείρησης, αφ' ης στιγμής τα πρόσωπα αυτά προτείνονται και διορίζονται λόγω της ιδιότητάς τους ως μελών των φορέων αυτών.

Επί του αν υφίσταται έλεγχος, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014

- 59 Σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να ληφθούν υπόψη το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, καθώς και το πλαίσιο στο οποίο αυτό εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος, προκειμένου να προσδιοριστεί αν για να υφίσταται έλεγχος, κατά την έννοια της διάταξης αυτής, απαιτείται μόνον οι δημόσιοι φορείς να κατέχουν από κοινού, ακόμη και έμμεσα, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της οικείας επιχείρησης, κατά τους όρους του καταστατικού της επιχείρησης που ασκεί άμεσο έλεγχο επ' αυτής, ή πρέπει να εξετάζεται επιπλέον αν οι δημόσιοι αυτοί φορείς είναι σε θέση να επηρεάζουν και να συντονίζουν την πραγματική άσκηση από τους εκπροσώπους τους των δικαιωμάτων ψήφου τα οποία αυτοί διαθέτουν ή αν οι εκπρόσωποι αυτοί λαμβάνουν πράγματι υπόψη τα συμφέροντα των εν λόγω φορέων.
- 60 Πρώτον, όσον αφορά το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, διαπιστώνεται ότι η διάταξη αυτή, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 13 της σύστασης του 2003, στην οποία στηρίζεται, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 34 και 49 της παρούσας αποφάσεως, το εν λόγω παράρτημα, αναφέρεται αποκλειστικώς στον βαθμό συμμετοχής των δημόσιων φορέων στο κεφάλαιο ή στα δικαιώματα ψήφου της οικείας επιχείρησης, χωρίς να κάνει περαιτέρω λόγο περί της στάσης την οποία υιοθετούν στην πραγματικότητα οι εν λόγω φορείς ή οι εκπρόσωποί τους.
- 61 Δεύτερον, όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η εν λόγω διάταξη, επισημαίνεται ότι το άρθρο 3 του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014 προβλέπει ρητώς, προκειμένου να προσδιοριστεί αν μια επιχείρηση είναι συνδεδεμένη με άλλη επιχείρηση, την ανάγκη να εξετάζεται αν, επί της ουσίας, η πρώτη ασκεί πράγματι κυριαρχική επιρροή στη δεύτερη.

- 62 Ειδικότερα, το εν λόγω άρθρο 3 προβλέπει, στην παράγραφο 3, δεύτερο εδάφιο, ότι τεκμαίρεται ότι δεν υπάρχει κυριαρχική επιρροή, εφόσον οι επενδυτές που αναφέρονται στην παράγραφο 2, δεύτερο εδάφιο, δεν υπεισέρχονται άμεσα ή έμμεσα στη διαχείριση της εξεταζόμενης επιχείρησης, «με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων που έχουν με την ιδιότητά τους ως μετόχων ή εταίρων».
- 63 Αντίστροφα, όπως προκύπτει από την παράγραφο του 3, τέταρτο εδάφιο, το εν λόγω άρθρο προβλέπει ότι επιχειρήσεις μπορούν να θεωρηθούν συνδεδεμένες όταν, μολονότι δεν διατηρούν τυπικά μια από τις σχέσεις τις οποίες αναφέρει η παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του άρθρου αυτού, συνιστούν εντούτοις ενιαία οικονομική μονάδα λόγω του ρόλου που διαδραματίζει φυσικό πρόσωπο ή ομάδα φυσικών προσώπων που ενεργούν από κοινού και συντονισμένα προκειμένου να επηρεάσουν τις εμπορικές αποφάσεις των οικείων επιχειρήσεων (πρβλ. απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014, HaTeFo, C-110/13, EU:C:2014:114, σκέψεις 34, 35 και 39, και διάταξη της 11ης Μαΐου 2017, Bericap, C-53/17, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2017:370, σκέψη 17).
- 64 Αντιθέτως, διαπιστώνεται ότι το εν λόγω άρθρο 3 δεν περιλαμβάνει, στην παράγραφο 4, ανάλογες διατάξεις αναφορικά με τους δημόσιους φορείς που ελέγχουν, μεμονωμένα ή από κοινού, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου μιας άλλης επιχείρησης.
- 65 Περαιτέρω, ο ορισμός της έννοιας των «ΜΜΕ», κατά το παράρτημα I του κανονισμού 651/2014, καθόσον συνεπάγεται την παροχή πλεονεκτημάτων στις ΜΜΕ κυρίως μέσω κανόνων που εισάγουν εξαιρέσεις από τους γενικούς κανόνες, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς (πρβλ. απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014, HaTeFo, C-110/13, EU:C:2014:114, σκέψη 32).
- 66 Τρίτον, όσον αφορά τον σκοπό που επιδιώκεται με το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, επισημαίνεται ότι η διάταξη αυτή σκοπεί, σύμφωνα με το κριτήριο ανεξαρτησίας στο οποίο στηρίζεται, μεταξύ άλλων, η κατά το παράρτημα αυτό έννοια της «ΜΜΕ», να διασφαλίσει, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 32 έως 39 της παρούσας αποφάσεως, ότι η οικεία επιχείρηση δύναται να λαμβάνει αυτόνομα τις εμπορικές της αποφάσεις.
- 67 Σε περίπτωση που υφίστανται, μεταξύ διαφορετικών επιχειρήσεων, διαρθρωτικοί δεσμοί βάσει των εταιρικών συμμετοχών και των δικαιωμάτων ψήφου, αποκλείεται το ενδεχόμενο να θεωρηθούν οι επιχειρήσεις αυτές οικονομικά ανεξάρτητες η μία από την άλλη, αφού η κατάσταση αυτή συνεπάγεται ότι μία επιχείρηση έχει τη δυνατότητα, ανεξαρτήτως της στάσης την οποία διατηρεί στην πράξη, να ασκεί κυριαρχική επιρροή επί των αποφάσεων που λαμβάνει άλλη επιχείρηση (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 2ας Απριλίου 2009, Glückauf Brauerei, C-83/08, EU:C:2009:228, σκέψεις 32 έως 34).
- 68 Επιπλέον, επισημαίνεται ότι τόσο το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014, όπως προκύπτει μεταξύ άλλων από την αιτιολογική σκέψη 30 του κανονισμού αυτού και από την αιτιολογική σκέψη 13 της σύστασης του 2003, όσο και ο ίδιος ο κανονισμός, ο οποίος προβλέπει απαλλαγή κατά κατηγορίες συμβατών με την εσωτερική αγορά ενισχύσεων, αποσκοπούν στην ενίσχυση της διοικητικής σαφήνειας και της ασφάλειας δικαίου, διασφαλίζοντας αποτελεσματική και απλουστευμένη εποπτεία των κανόνων ανταγωνισμού στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, Bayerische Motoren Werke και Freistaat Sachsen κατά Επιτροπής, C-654/17 P, EU:C:2019:634, σκέψη 141 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 69 Το να λαμβάνεται πάντως υπόψη, προκειμένου να προσδιοριστεί αν μια επιχείρηση μπορεί να υπαχθεί στους ευνοϊκότερους κανόνες που ισχύουν στον τομέα των ΜΜΕ, μόνον ο βαθμός συμμετοχής των δημοσίων φορέων στο κεφάλαιο ή στα δικαιώματα ψήφου της επιχείρησης αυτής, χωρίς να απαιτείται να εξετάζεται περαιτέρω η στάση την οποία υιοθετούν επί της ουσίας οι φορείς αυτοί ή οι εκπρόσωποί τους, μπορεί σαφώς να διευκολύνει την εκ μέρους των αρμόδιων αρχών εφαρμογή του γενικού κανόνα αποκλεισμού τον οποίο προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014.

- 70 Επομένως, τόσο από το γράμμα της διάταξης αυτής όσο και από το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται και από τον σκοπό που αυτή επιδιώκει, καθώς και από εκείνον που επιδιώκει η ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος, προκύπτει ότι έλεγχος, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, συνάγεται ότι υφίσταται από μόνο τον βαθμό συμμετοχής των δημοσίων φορέων στο κεφάλαιο ή στα δικαιώματα ψήφου της οικείας επιχείρησης.
- 71 Κατά συνέπεια, για να υφίσταται τέτοιος έλεγχος, αρκεί οι δημόσιοι αυτοί φορείς να κατέχουν από κοινού, ακόμη και έμμεσα, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της οικείας επιχείρησης, βάσει του καταστατικού της επιχείρησης που ασκεί άμεσο έλεγχο επ' αυτής, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξεταστεί περαιτέρω αν οι φορείς αυτοί είναι σε θέση να επηρεάζουν και να συντονίζουν την πραγματική άσκηση από τους εκπροσώπους τους των δικαιωμάτων ψήφου τα οποία αυτοί διαθέτουν ή αν οι εκπρόσωποι αυτοί λαμβάνουν πράγματι υπόψη τα συμφέροντα των εν λόγω φορέων.
- 72 Εν προκειμένω, μολονότι δεν αμφισβητείται ότι το NMI-Institut κατέχει το 88,8 % των δικαιωμάτων ψήφου στην NMI TT, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το καταστατικό του NMI-Institut δεν ρυθμίζει το ζήτημα της άσκησης των δικαιωμάτων αυτών.
- 73 Εντούτοις, φαίνεται ότι, σύμφωνα με τα άρθρα 2, 7 και 13 του εν λόγω καταστατικού, το εποπτικό συμβούλιο, όλα τα μέλη του οποίου, όπως προκύπτει από τις συζητήσεις που διεξήχθησαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, είναι σήμερα μέλη του οργάνου διοίκησης της εταιρίας αυτής, όπως άλλωστε ρητώς ανέφερε και η ίδια η NMI TT, είναι αφενός επιφορτισμένο με τον καθορισμό των αρχών που διέπουν τις εργασίες του NMI-Institut, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και την υλοποίηση ερευνητικών και αναπτυξιακών έργων, και διαθέτει αφετέρου σειρά συμβουλευτικών εξουσιών και εξουσιών λήψεως αποφάσεων σχετικά με τον σχεδιασμό του περιεχομένου και τον χρηματοοικονομικό σχεδιασμό καθώς και όσον αφορά τον ορισμό, την ανάκληση και την απαλλαγή του διοικητικού συμβουλίου, έχοντας επιπλέον την εξουσία να τροποποιεί το καταστατικό του NMI-Institut και να προβεί σε διάλυσή του.
- 74 Υπό τις συνθήκες αυτές, υπό την επιφύλαξη σχετικού ελέγχου από το αιτούν δικαστήριο κατά τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 42 της παρούσας αποφάσεως, φαίνεται ότι βάσει των διατάξεων του καταστατικού του NMI-Institut είναι δυνατόν δημόσιοι φορείς να κατέχουν έμμεσα, λόγω της παρουσίας των εκπροσώπων τους στο εποπτικό συμβούλιο του ιδρύματος, άνω του 25 % των δικαιωμάτων ψήφου στην NMI TT.
- 75 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού 651/2014 έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτό εθνική ρύθμιση η οποία αποκλείει να μπορεί μια επιχείρηση να θεωρηθεί ΜΜΕ, σε περίπτωση που το όργανο της επιχείρησης η οποία κατέχει το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου της, μολονότι δεν είναι επιφορτισμένο με την καθημερινή διαχείρισή της, αποτελείται εντούτοις ως επί το πλείστον από μέλη τα οποία εκπροσωπούν δημόσιους φορείς, κατά την έννοια της διάταξης αυτής, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι αυτοί να ασκούν από κοινού, εκ του γεγονότος αυτού και μόνον, έμμεσο έλεγχο, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, επί της πρώτης επιχείρησης, εφόσον:
- αφενός, η έννοια του όρου «δημόσιος φορέας» που απαντά στη διάταξη αυτή καλύπτει φορείς όπως πανεπιστήμια και ανώτατες σχολές, καθώς και εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, εφόσον οι φορείς αυτοί έχουν ιδρυθεί για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος, διαθέτουν νομική προσωπικότητα και είτε χρηματοδοτούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος είτε ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από το κράτος, από αυτοδιοικητικές αρχές ή από άλλους δημόσιους φορείς, χωρίς να έχει σημασία συναφώς ότι τα πρόσωπα που διορίζονται μέλη του προαναφερθέντος οργάνου κατόπιν πρότασης των εν λόγω φορέων ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους στο πλαίσιο της οικείας επιχείρησης, αφ' ης στιγμής τα πρόσωπα αυτά προτείνονται και διορίζονται υπό την ιδιότητά τους ως μελών των φορέων αυτών, και,

- αφετέρου, για να υφίσταται τέτοιος έλεγχος, αρκεί δημόσιοι φορείς να κατέχουν από κοινού, ακόμη και έμμεσα, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της οικείας επιχείρησης, βάσει του καταστατικού της επιχείρησης που ασκεί άμεσο έλεγχο επ' αυτής, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξεταστεί περαιτέρω αν οι φορείς αυτοί είναι σε θέση να επηρεάζουν και να συντονίζουν την πραγματική άσκηση από τους εκπροσώπους τους των δικαιωμάτων ψήφου τα οποία αυτοί διαθέτουν ή αν οι εκπρόσωποι αυτοί λαμβάνουν πράγματι υπόψη τα συμφέροντα των εν λόγω φορέων.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 76 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δέκατο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 4, του παραρτήματος I του κανονισμού (ΕΕ) 651/2014 της Επιτροπής, της 17ης Ιουνίου 2014, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ], έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτό εθνική ρύθμιση η οποία αποκλείει να μπορεί μια επιχείρηση να θεωρηθεί μικρή και μεσαία επιχείρηση (ΜΜΕ), σε περίπτωση που το όργανο της επιχείρησης η οποία κατέχει το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου της, μολονότι δεν είναι επιφορτισμένο με την καθημερινή διαχείρισή της, αποτελείται εντούτοις ως επί το πλείστον από μέλη τα οποία εκπροσωπούν δημόσιους φορείς, κατά την έννοια της διάταξης αυτής, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι αυτοί να ασκούν από κοινού, εκ του γεγονότος αυτού και μόνον, έμμεσο έλεγχο, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, επί της πρώτης επιχείρησης, εφόσον:

- αφενός, η έννοια του όρου «δημόσιος φορέας» που απαντά στη διάταξη αυτή καλύπτει φορείς όπως πανεπιστήμια και ανώτατες σχολές, καθώς και εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, εφόσον οι φορείς αυτοί έχουν ιδρυθεί για την ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών γενικού συμφέροντος, διαθέτουν νομική προσωπικότητα και είτε χρηματοδοτούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος είτε ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από το κράτος, από αυτοδιοικητικές αρχές ή από άλλους δημόσιους φορείς, χωρίς να έχει σημασία συναφώς ότι τα πρόσωπα που διορίζονται μέλη του προαναφερθέντος οργάνου κατόπιν πρότασης των εν λόγω φορέων ασκούν αμισθί τα καθήκοντά τους στο πλαίσιο της οικείας επιχείρησης, αφ' ης στιγμής τα πρόσωπα αυτά προτείνονται και διορίζονται υπό την ιδιότητά τους ως μελών των φορέων αυτών, και,
- αφετέρου, για να υφίσταται τέτοιος έλεγχος, αρκεί δημόσιοι φορείς να κατέχουν από κοινού, ακόμη και έμμεσα, τουλάχιστον το 25 % του κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου της οικείας επιχείρησης, βάσει του καταστατικού της επιχείρησης που ασκεί άμεσο έλεγχο επ' αυτής, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξεταστεί περαιτέρω αν οι φορείς αυτοί είναι σε θέση να επηρεάζουν και να συντονίζουν την πραγματική άσκηση από τους εκπροσώπους τους των δικαιωμάτων ψήφου τα οποία αυτοί διαθέτουν ή αν οι εκπρόσωποι αυτοί λαμβάνουν πράγματι υπόψη τα συμφέροντα των εν λόγω φορέων.

(υπογραφές)